

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л.: ЛГУ, 1968.
2. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. – М.: Прометей, 1990.
3. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – М.: Мысль, 1965.
4. Мечников И.И. Этюды оптимизма. – М.: Наука, 1982.
5. Мясищев В.Н. Об исследовании общения. – Л.: ЛГУ, 1977.
6. Нечепоренко Л.С. Педагогика личности. – Харьков: ХГУ, 1992.

Л.В.Бешевець

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ

В статье рассматривается содержание понятия «ответственное отношение к учебе»; дается характеристика уровней его сформированности; определяется его исходный уровень и причины низкого уровня сформированности у студентов педуниверситета.

The article is discovered content of concept „responsible concern to the studies”, character of levels its forming is defined, its initial level and causes of low level of the forming at students of the pedagogical university is defined too.

Формування творчої особистості майбутнього педагога, який буде спроможний відповідально ставитись до своїх професійних і громадянських обов'язків, становить складний цілісний процес, критерієм якого є готовність випускників педуніверситету нести відповідальність за результати своєї діяльності, оптимально використовувати свої можливості і здібності на благо суспільства.

Зміни в суспільному житті нашої держави підвищують роль відповідальності, як важливого регулятора поведінки та діяльності особистості. Сучасні заклади вищої освіти покликані виховувати особистість, яка могла б жити в умовах демократії, в обстановці зростаючої свободи особистості, порівнювати свої

дії і вчинки з громадянським і професійним обов'язком та відповідальністю перед суспільством. В повсякденному житті часто доводиться зустрічатися з безповідальним ставленням студентів до своїх навчальних обов'язків, безпричинними запізненнями, прогулами, нерегулярним виконанням завдань, байдужістю їх до того, що відбувається в навчальному закладі, навчальній групі, на заняттях. Причина низької результативності навчально-виховного процесу належить шукати в недооцінці важливості формування відповідального ставлення студентів до навчання та традиційної організації їх навчальної діяльності, яка не дає змоги реалізувати потребу в самостійних діях і рішеннях. Тому це питання потребує вирішення.

Проблема формування відповідального ставлення студентів до навчання не нова. Вона стала предметом дослідження як психології, так і педагогіки. У психології це: Божович І., Ковальов А.Г., М'ясищев В.Н., Петровський А.В.; у педагогіці: Алфьоров А.Д., Гаджієва К.Г., Данилов М.А., Єсіпов Б.П., Розенберг А.Я. Вчені по-різному підходили до вивчення ставлень особистості. У своїх працях вони зробили спробу визначити сутність ставлення, дати йому діалектичне трактування, як категорії.

Для того, щоб формувати відповідальне ставлення студентів до навчання, необхідно визначити структуру цього поняття, показники, характеристику рівнів сформованості його у студентів.

Аналіз наукової літератури вказує на те, що більшість психологів кваліфікують ставлення як властивості активності особистості та взаємозв'язок волі, емоцій, інтелекту.

За одних і тих же умов, відносно одного і того ж об'єкта, властивості якого для всіх однакові, люди реагують по-різному. Ставлення однієї людини не тільки не співпадає з іншими, а інколи і суттєво відрізняються.

Аналізуючи ставлення до навчання, його характер можна пов'язати з розвитком вольових якостей особистості. Воля виступає як регулятор боротьби мотивів студентів, а вольова діяльність регулює поведінку людини відповідно до

значущих для неї цілей, які вона ставить перед собою як особистість, тобто ставлення до навчання “наказує працювати в повну міру своїх можливостей”.

Наведені вище погляди дозволяють говорити про те, що з точки зору психології навчання визначається поглядами, переконаннями, вольовими якостями та виховується під впливом індивідуального життєвого досвіду особистості, являючись результатом всієї системи, життєвих умов та виховання.

У педагогіці – ставлення до навчання розглядається як свідома діяльність індивіда, спрямована на оволодіння певними знаннями і навичками. Крім діяльнісного, існує особистісний підхід, за яким це – інтегративна якість особистості студента, що проявляється в:

- усвідомленні навчання як обов’язку;
- потреби в знаннях та наявності інтересу до них;
- умінні вчитися;
- умінні максимально зосередити свої зусилля на переборенні труднощів, пов’язаних з навчальною діяльністю та самоосвітою;
- прояві самостійності, ініціативи, творчості;
- прагненні до спілкування, співробітництва на заняттях;
- почутті колективізму в навчальній діяльності, відповідальності перед колективом за результати навчальної праці.

Часто питання про ставлення студентів до навчання розглядається в єдності з дидактичним принципом свідомості, а реалізація цього принципу неможлива без формування ставлення учня до навчання, як до свого громадянського обов’язку.

Відповідальне ставлення до навчальних занять – це розуміння студентом мети своєї діяльності, сформованості уміння виразно бачити засоби, необхідні для досягнення мети, навичок навчальної роботи та відповідального ставлення до неї, які виховуються цілою системою вправ у відповідальній поведінці.

Більшість із педагогів відповідальне ставлення до навчання розглядають як емоційну готовність особистості до виконання навчальної роботи. На їх думку, ця готовність виявляється у визначенні студентами суспільної значущості освіти та конкретних завдань навчання; в умінні користуватися тими засобами і прийомами, які дозволяють досягти великих успіхів у професійному зростанні; в здатності до критичної самооцінки своїх дій; в активності і самостійності. Названі напрями є одними з найважливіших у вихованні у студентів відповідального ставлення до навчання.

Такими чином, відповідальне ставлення студентів до навчання – це взаємозв'язок інтелекту, волі, емоцій та здатність до оцінки своїх дій.

Виходячи з даного визначення, структурними компонентами відповідального ставлення до навчання є: інтелект, воля, емоції, самооцінка.

Інтелект – це розумові здібності людини: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати й перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати.

Показники інтелекту: аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, узагальнення, систематизація.

Воля – це свідома саморегуляція суб'єктом своєї діяльності і поведінки, яка забезпечує долання труднощів для досягнення певної мети.

Показники волі: цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, витримка, самостійність, сміливість, стійкість та дисциплінованість.

Емоції – реакція людини на дію внутрішніх і зовнішніх подразників, які мають яскраво виражене суб'єктивне забарвлення і охоплюють усі види чутливості й переживань.

Показники емоцій: задоволення, радість, захоплення, байдужість, натхнення, обурення.

Самооцінка – оцінювання особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей та місця серед інших людей.

Показники самооцінки: самокритичність, самовимогливість; об'єктивна, занижена, завищена самооцінка.

За яскравістю виявлення показників, ми визначаємо чотири рівні сформованості відповідального ставлення до навчання: початковий, середній, достатній, високий.

Початковий: самостійно абстрагувати, аналізувати студент не вміє, відповіді його фрагментарні, зумовлюються початковими уявленнями про предмет вивчення; студенти не цілеспрямовані, не прагнуть долати труднощі; в процесі діяльності виявляють байдужість; мають низький рівень самооцінки.

Середній: студенти виконують завдання за допомогою викладача; мають початкові навички аналізу; стають більш наполегливими при доланні труднощів; втрачають задоволення від складних завдань; рівень самооцінки близький до об'єктивного. **Достатній:** студенти самостійно аналізують та узагальнюють матеріал за сприянням викладача; стають більш дисциплінованими при виконанні завдань; із захопленням долають перешкоди; мають чіткий об'єктивний рівень самооцінки. **Високий:** студенти самостійно конкретизують та систематизують матеріал; цілеспрямовані, дисципліновані, відповідальні; при виконанні творчих завдань вони отримують задоволення і радість; мають рівень самооцінки, самовимогливості і самокритичності.

З метою визначення сформованості інтелектуальних здібностей студентів було проведено тестування серед студентів першого курсу. Кількісний аналіз даних вказує на те, що результати по всіх факультетах приблизно однакові: 33% початковий рівень; 35% - середній; 20% - достатній; 12% - високий рівень інтелектуальних здібностей. Крім цього, з метою виявлення рівню сформованості емоційно-вольових якостей та самооцінки, проводилось анкетування. Його результати: початковий рівень – 32%; середній – 34%; достатній – 21%; високий – 13% студентів. Узагальнивши результати можна зробити висновок про те, що високий рівень відповідального ставлення студентів до навчання наявний у 12,5%; достатній – у 20,5%, середній – 34,5%, низький – у 32,5%. Якісний аналіз

отриманих даних вказує на те, що тільки у 12,5% студентів високий рівень теоретичних знань, вони завжди доводять розпочату справу до кінця, в змозі подолати внутрішнє небажання займатись навчанням, коли їм не цікаво і з радістю досягають цілей. Багато студентів (32,5%) виявили низький рівень інтелекту; вони не вміють самостійно абстрагувати, аналізувати, їх відповіді фрагментарні. Ці студенти не цілеспрямовані, не прагнуть долати труднощі, вони байдуже ставляться до навчання, мають низький рівень самооцінки. Такий стан досліджуваної проблеми викликає занепокоєння. Для визначення причин низького рівня сформованості відповідального ставлення студентів до навчання було проведено бесіду серед викладачів. Аналіз отриманих результатів вказує на те, що деякі з них не бачать суттєвої різниці між „сумлінним ставленням” і „відповідальним ставленням” студентів до навчання, крім того не всі викладачі опікуються пошуком та застосуванням комплексу педагогічних умов ефективного формування відповідального ставлення студентів до навчання. Все це зумовлює необхідність побудови навчального процесу в педуніверситеті таким чином, щоб відповідальне ставлення студентів до навчання формувалась з першого дня навчання, відповідальність стала однією з основних характеристик особистості студентів, яка з часом стане складовою професійної відповідальності майбутнього педагога.

Література

1. Алфьоров А.Д. Виховання в учнів відповідального ставлення до навчання. – Ростов-на-Дону, 1976.
2. Божович Л.І. Ставлення школярів до навчання як психологічна проблема. – К., 1972.
3. Розенберг А.Я. Виховання у підлітків відповідального ставлення до навчання в процесі колективної діяльності. Дис... канд.пед.наук. – М., 1969. – 132 с.